

رابطه کیفیت دلبستگی احساس انسجام روانی

حمیده قاعدی فر^{۱*}، محمد و سعید عبدخدایی^۲، حمیدرضا آقامحمدی^۳

^۱ کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه فردوسی مشهد، ghaedi89@gmail.com

^۲ عضو هیئت علمی دانشگاه فردوسی

^۳ گروه روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش کیفیت دلبستگی در احساس انسجام روانی صورت گرفت. شرکت‌کنندگان این پژوهش را دانش‌آموزان دختر مقطع دوم و سوم متوسطه شهرستان کازرون تشکیل دادند، و ابزارهای مورد استفاده عبارتند از پرسشنامه‌های احساس انسجام روانی فلنسبرگ (SOC) و کیفیت دلبستگی هازان و شیور (AAQ). نتایج پژوهش نشان داد که احساس انسجام روانی با سبک دلبستگی ایمن رابطه مستقیم و معنادار و با سبک دلبستگی دوسوگرا رابطه منفی و معنادار دارد اما با سبک اجتنابی رابطه معناداری نداشت. همچنین سبک دلبستگی ایمن بطور معناداری قادر به پیش‌بینی احساس انسجام روانی است. بنابر این، افراد با سبک دلبستگی ایمن از احساس انسجام روانی قویتری برخوردارند و این بدان معناست که این افراد در برخورد با شرایط تنش‌زا به نحو مؤثرتری عمل می‌کنند.

کلید واژه‌ها: احساس انسجام روانی؛ سبک دلبستگی ایمن؛ اجتنابی؛ دوسوگرا

مقدمه

پرورش دلبستگی در انسانها فرایندی طولانی است که تغییراتی را در ساختارهای روانی شامل می‌شود و باعث می‌شود نوزاد رابطه عاطفی عمیقی با مراقب خود برقرار کند. مهمترین خصوصیت نظریه دلبستگی بالبی، اشاره به اثرات بلند مدت تجربیات مرتبط با دلبستگی است. در طی اولین سال زندگی، کودک مدل‌های تعاملی با مادر و اطرافیان را در خود گسترش می‌دهد که بالبی این مدل‌ها را مدل‌های فعال ساز درونی نامید (خوشابی و ابوحزمه، ۱۳۸۶). از نظر بالبی این مدل‌ها و الگوهای رفتاری تأثیر پذیرفته از آنها، عناصر اصلی شخصیت هستند (هازان و شیور، ۱۹۸۷).

سروف (۱۹۹۷) نظام دلبستگی را عامل بسیار مهمی در انسجام ابعاد عاطفی، انگیزشی، شناختی و رفتاری دانسته است (غباری بناب و حدادی کوهسار، ۱۳۹۰). احساس انسجام روانی یکی از مؤلفه‌های شخصیتی، است که اولین بار توسط آنتونوسکی (۱۹۷۹) مطرح شد. آنتونوسکی (۱۹۸۷) احساس انسجام روانی را به عنوان جهت‌گیری کلی نافذ و پایداری در نظر می‌گیرد که موجب این باور در فرد می‌شود که محرک‌های درونی و بیرونی که فرد با آنها مواجه می‌شود ساختار یافته و قابل پیش‌بینی اند، منابعی برای رویارویی با آنها وجود دارد و ارزش درگیر شدن دارند (صبری نظرزاده، ۱۳۸۹). آنتونوسکی (۱۹۷۹، ۱۹۸۷، ۱۹۹۱ و ۱۹۹۳) به نقل از پلانت و لائی (۲۰۰۲) معتقد است که این گرایش کلی، به ادراک واحساسات فرد اشاره می‌کند که زندگی را برای او قابل درک، کنترل پذیر و پرمعنی می‌سازد. این سه مؤلفه یک ادراک منسجم شخصی از جهان را تشکیل می‌دهند. آنتونوسکی (۱۹۸۷) نشان داد که والدین با محبت و دوستان حمایتگر نقش مهمی در برداشت فرد از دنیا به عنوان قابل درک، قابل مدیریت و معنادار بودن آن دارند. بنابراین احساس انسجام می‌تواند به عنوان متغیری میانجی در رابطه دلبستگی به والدین و دوستان با بهزیستی باشد (یانگ، لی و تی سانگ، ۲۰۰۷). فلیک و هومن (۱۹۹۴) دریافتند که زنان بی‌خانمانی که دارای احساس انسجام بالاتری بودند خصوصیات خانوادگی مثبت تری داشته‌اند (به نقل از کوهن و دکل، ۲۰۰۰).

باتوجه به اهمیت سازه‌های شخصیتی همچون احساس انسجام در زندگی، بررسی و شناخت عوامل مؤثر بر آن حائز اهمیت می‌باشد. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی با احساس انسجام انجام شده است.

روش

شرکت‌کنندگان و طرح پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش، تمامی دانش‌آموزان مقطع دوم و سوم متوسطه شهرستان کازرون در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ با حجم ۱۳۱۹ نفر بودند که با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی ۲۵۴ نفر از آنها به عنوان نمونه انتخاب شدند.

ابزار

پرسشنامه سبک‌های دلبستگی بزرگسالان هازن و شایور (Hazan, & Shaver) Adult Attachment (Questionnaire: AAQ): این پرسشنامه که ابزار دقیق و بسیار متداول برای سنجش سبک‌های دلبستگی است مشتمل بر دو بخش است. در بخش اول آزمودنی بر روی یک پیوستار از نمره ۱ (کاملاً مخالف) تا ۷ (کاملاً موافق) وضعیت خود را در رابطه با میزان تطابقتش با هر توصیف که بیانگر یک سبک دلبستگی است مشخص می‌کند. سه سبک اندازه‌گیری شده در این مقیاس عبارتند از: سبک دلبسته ایمن، دو سوگرا و اجتنابی. در بخش دوم فرد یکی از سه توصیف را به عنوان سبک غالب خود انتخاب می‌کند. بالدوین و فهر (۱۳۸۳) اعتبار کلی را برای این مقیاس ۰/۷۶. و نیز مقدار آلفای کرونباخ برای هر کدام از سبک‌های ایمن، اجتنابی و دو سوگرا را به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۵۷ و ۰/۳۲. گزارش کردند. خوانی زاده و همکاران (۱۳۸۳) نیز در مطالعه‌ای آلفای کرونباخ این مقیاس را ۰/۶۴. اعلام کردند (بایرامی، حشمتی، محمدپور، غلام زاده، استادحسنلو و مسلمی فر، ۲۰۱۲).

مقیاس تجدید نظر شده احساس انسجام آنتونوسکی (۲۰۰۶): این پرسشنامه یک آزمون ۳۵ سوالی که بصورت ۳ یا ۵ گزینه‌ای است و گزینه‌ها با مقیاس سه درجه‌ای لیکرت نمره گذاری می‌شود به اینصورت که فردیکه به هریک از دوگزینه اول پاسخ دهد، نمره ۳ که بالاترین امتیاز است و چنانچه به هر یک از دوگزینه آخر پاسخ دهد، نمره یک که پایینترین امتیاز است را دریافت میکند. پرسشنامه متشکل از سه زیر مقیاس ادراک پذیری، توانایی مدیریت و معنا داری است. نسخه ۲۹ سوالی و ۱۳ سوالی این پرسشنامه توسط آنتونوسکی ساخته شده بود و این پرسشنامه توسط فلنسبرگ و همکارانش در سال ۲۰۰۶ تجدید نظر شد. در این پژوهش از نسخه تجدید نظر شده احساس انسجام استفاده شد. طبق گزارش فلنسبرگ (۲۰۰۶) اعتبار پرسشنامه در پژوهشی با آلفای کرونباخ ۰/۸۷،۴ و در پژوهشی دیگر، ۰/۸۶،۲ گزارش شده است (صبری نظرزاده، ۱۳۸۹).

شیوه اجرا

به منظور جمع‌آوری داده‌ها باتوجه به جامعه آماری پژوهش (۱۳۱۹ دانش‌آموز)، ۵ دبیرستان از بین دبیرستان‌های دخترانه دولتی شهرستان کازرون بطور تصادفی انتخاب شدند، سپس با مراجعه حضوری به مدارس مورد نظر و محاسبه نسبت دانش‌آموزان در هر رشته، شرکت‌کنندگان را انتخاب کرده و پس از ارائه توضیحات کوتاهی در مورد پرسشنامه‌ها و نحوه تکمیل آنها، با جلب مشارکت آنها، پرسشنامه‌ها به صورت گروهی توزیع شدند. هر یک از دانش‌آموزان می‌بایست ۲ پرسشنامه را تکمیل می‌کردند؛ که مجموعاً برای هر فرد حدود ۱۵-۱۰ دقیقه زمان لازم داشت.

نتایج

میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی نمرات آزمودنی‌ها در پرسشنامه احساس انسجام روانی و سبک‌های دلبستگی در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار و ضرایب همبستگی سبک‌های دلبستگی با احساس انسجام

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳	۴
احساس انسجام	۷۳/۹۷	۸/۷۹	۱			
سبک اجتنابی	۳/۸۵	۲/۰۱۱	-۰/۰۳۶	۱		
سبک دوسوگرا	۳/۸۰	۲/۰۷۸	-۰/۱۳*	۰/۱۴*	۱	
سبک ایمن	۴/۳۱	۲/۰۱۴	۰/۱۷۶**	-۰/۰۶	-۰/۱۴۶*	۱

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

بر اساس نتایج جدول ۱، احساس انسجام با سبک دلبستگی ایمن رابطه مثبت و معنادار و با سبک دلبستگی دوسوگرا رابطه منفی و معنادار دارد.

نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که این مدل بطورکل معنادار است ($F_{3,254} = 3/68, P < 0.0005$). در این بررسی مقدار ضریب همبستگی بین سه متغیر پیش بین و احساس انسجام روانی (۰/۲۰) و میزان R^2 برابر با ۰/۰۴۲ به دست آمد که نشان می‌دهد ۰/۰۴۲٪ از واریانس موجود در نمرات احساس انسجام روانی از طریق سبک‌های دلبستگی قابل تبیین است.

بحث

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که سبک‌های دلبستگی با احساس انسجام همبستگی معناداری دارند که این با نتایج پژوهش‌های پیشین همسو می‌باشد (یانگ و همکاران، ۲۰۰۷). نتایج مشخص کرد سبک دلبستگی ایمن با احساس انسجام همبستگی مثبت و معنادار دارد؛ این بدان معناست که افراد دلبسته ایمن، احساس انسجام بالایی دارند. افراد دلبسته ایمن ارزیابی مثبتی از خود و دیگران دارند، جهان را مکان امنی می‌دانند که براحتی در آن می‌توان کاوش و با دیگران ارتباط برقرار کرد (بارتلومئو و هورویتز، ۱۹۹۱)، نسبت به رویدادهای اطراف خوش بین هستند و شرایط را قابل کنترل می‌دانند (غباری بناب و حدادی کوهسار، ۲۰۱۱) که این ویژگی‌ها همچنین از مشخصات افرادی است که از انسجام قوی برخوردارند. یکی دیگر از یافته‌های پژوهش همبستگی منفی و معنادار سبک دلبستگی دوسوگرا با احساس انسجام بود. این بدان معناست که هرچه سبک دلبستگی افراد دوسوگرا باشد احساس انسجام روانی در آنها کمتر است. افراد دلبسته‌ایمن (دوسوگرا و اجتنابی) در تنظیم و مدیریت هیجان‌اتشان دچار مشکل هستند از این رو نسبت به دیگران رفتارهای خصومت آمیز انجام می‌دهند. این در حالی است که افراد دلبسته ایمن حتی در شرایط نامیدانه هم با خوش بینی برخورد می‌کنند و می‌دانند که شرایط قابل کنترل‌اند به همین خاطر رفتار خصمانه و خشونت از خود بروز نمی‌دهند (غباری بناب و حدادی کوهسار، ۲۰۱۱). از سوی دیگر آنتونوسکی (۱۹۹۲) نیز معتقد است که فرد با احساس انسجام بالا به لحاظ شناختی و عاطفی، قابلیت مدیریت و سازماندهی مشکلات را داشته و آنها را چالش‌های سازوار مواجه شدن می‌داند (پلانت و لائی، ۲۰۰۲). بنابراین اگرچه در زمینه رابطه‌ی سبک‌های دلبستگی با احساس انسجام پیشینه پژوهشی مستقیمی یافت نشد اما با توجه به مبانی نظری موجود رابطه‌ی منفی سبک دلبستگی نایمن دوسوگرا با احساس انسجام، قابل تبیین است.

نمونه این پژوهش متشکل از دختران دانش آموز بود که پیشنهاد می‌شود چنین پژوهش‌هایی در گروه‌های دیگر نیز انجام شود همچنین با توجه به کمبود قابل توجهی که در پیشینه پژوهشی در زمینه رابطه متغیرهای پژوهش حاضر به چشم می‌خورد پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های بیشتری در این زمینه انجام گیرد.

منابع

- خوشابی، کتابون؛ ابوحمزه، الهام. (۱۳۸۶). *جان‌بالی (نظری دلبستگی)*. تهران: دانژه.
- صبری نظرزاده، راشین. (۱۳۸۹). *رابطه احساس انسجام و سخت‌کوشی با سلامت روان و راهبردهای مقابله با استرس*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی عمومی دانشگاه فردوسی مشهد.
- غباری بناب، باقر؛ حدادی کوهسار، علی‌اکبر. (۱۳۹۰). *رابطه سلامت روان با تصویر ذهنی از خدا و کیفیت دلبستگی در نوجوانان بزهکار*. *اندیشه و رفتار*; ۶(۲۱): ۷-۱۶.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*; 61(2): 226–244.
- Bayrami, M., Heshmati, R., Mohammadpour, V., Gholamzadeh, M., OstadHasanloo, H., Moslemifar, M. (2012). Happiness and willingness to communicate in three attachment styles: a study on college students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*; 46: 294 – 298.
- Cohen, O., & Dekel, R. (2000). Sense Of Coherence, Ways Of Coping, And Well Being Of Married And Divorced Mothers. *Contemporary Family Therapy*; 22(4): 467-486.
- GhobariBonab, B., HaddadiKoohsar, A. A. (2011). Relation among quality of attachment, hostility and interpersonal sensitivity in college students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*; 30: 192 – 196.
- Hazan, C., shaver, Ph. (1987). Romantic love coceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*; 52(3): 511-524.
- Pallant, J. F., lae, L. (2002). Sense of coherence, well-being, coping and personality factors: further evaluation of the sense of coherence scale. *Personality and Individual Differences*; 33: 39–48.
- Ying, Y., Lee, P. A., & Tsai, J. L. (2007). Attachment, sense of coherence, and mental health among Chinese American college students: Variation by migration status. *International Journal of Intercultural Relations*; 31: 531-544.